

КЕСИПТИК БИЛИМ БЕРҮҮ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
PROFESSIONAL EDUCATION

*Рысбекова Дилбара Акжоловна,
И.Абдраимов атындагы Кыргыз авиациялык институту,
улук окутуучу,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: Dilbararysbekova@gmail.com*

СТУДЕНТТЕРДИН ТИЛДИК КОММУНИКАТИВДИК
КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮН ӨСТҮРҮҮ ЫКМАЛАРЫ

*Рысбекова Дилбара Акжоловна,
старший преподаватель,
Кыргызский авиационный институт им. И. Абдраимова,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: Dilbararysbekova@gmail.com*

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

*Rysbekova Dilbara Akjolovna,
Senior Teacher,
Kyrgyz Aviation Institute named after I. Abdraimov,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
E-mail: Dilbararysbekova@gmail.com*

METHODS OF DEVELOPING STUDENTS' LINGUISTIC
AND COMMUNICATIVE COMPETENCE

Аннотация: Бул макалада азыркы педагогикалык илимде «коммуникативдик компетенттүүлүк» термининин калыптануу тарыхы жана ага карата берилген аныктамалар талданып, коммуникативдик компетенттүүлүктүн структурасы: лингвистикалык компетенттүүлүк, социолингвистикалык компетенттүүлүк, прагматикалык компетенттүүлүк деталдуу талдоого алынат. Илимий чөйрөдө изилдөөчүлөр коммуникативдик компетенттүүлүктү түшүнүү жана баалоо үчүн бир катар ар кандай моделдерди жана алкактарды иштеп чыгышкан, бул тилчи мугалимдер жана үйрөнүүчүлөр үчүн тил көндүмдөрүн

өнүктүрүү жана өркүндөтүү үчүн багыт болуп бере алат.

Аннотация: В данной статье проанализирована история становления термина «коммуникативная компетентность» в современной педагогической науке и приведенные к нему определения, подробно проанализирована структура коммуникативной компетентности: лингвистическая компетентность, социолингвистическая компетентность, прагматическая компетентность. В научной сфере исследователи разработали ряд различных моделей и структур для понимания и оценки коммуникативной компетентности, которые могут служить ориентиром для учителей-

лингвистов и учащихся в развитии и совершенствовании языковых навыков.

Annotation: This article will analyze the history of the formation of the term "communicative competence" in modern pedagogical science and the definitions given to it, analyze in detail the structure of communicative competence: linguistic competence, sociolinguistic competence, pragmatic competence. In the scientific field, researchers have developed a number of different models and structures for understanding and evaluating communicative competence, which can serve as a guide for linguist teachers and students in the development and improvement of language skills.

Түйүндүү сөздөр: коммуникативдик компетенттүүлүк, лингвистикалык компетенттүүлүк, социолингвистикалык компетенттүүлүк, прагматикалык компетенттүүлүк, дискурс, когеренттүүлүк, когезия, стратегиялык компетенттүүлүк.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, лингвистическая компетентность, социолингвистическая компетентность, прагматическая компетентность, дискурс, когерентность, когезия, стратегическая компетентность.

Key words: communicative competence, linguistic competence, sociolinguistic competence, pragmatic competence, discourse, coherence, cohesion, strategic competence.

Киришүү. Азыркы коомдо социалдык байланыштын өсүшү менен адамдын коммуникативдик сапаттарына, маалымат агымдарында чабыттай билүүсүнө, жетишпеген билимдеринин ордун толтурууну өз алдынча үйрөнүүгө, атаандаштыкка жөндөмдүү болууга прогрессивдүү талаптар коюлуп келет. Билим берүү процессинин ар бир катышуучусунун коммуникативдик компетенттүүлүгүн калыптандыруу милдети, мобилдүүлүк, стандарттуу эмес байланыш маселелерин чечүү жана коммуникативдик иш-аракеттерде өзүн өзү актуалдаштыруу зарылдыгы пайда болду. Бул макалада коммуникативдик компетенттүүлүктүн ка-

лыптанышынын критерийлери, көрсөткүчтөрү жана деңгээлдери түшүнүгүнүн изилдениш абалы иликтенет.

Изилдөөнүн максаты. Коммуникативдик компетенттүүлүктүн актуалдуулугун баса көрсөтүү менен студенттерге максаттуу тилде коммуникативдик компетенттүүлүктү өрчүтүүгө жардам берүү.

Изилдөөнүн методу. Теориялык материалды талдоо менен салыштыруу жана жалпылоо методдору колдонулат.

Негизги мазмуну. Коммуникативдик компетенттүүлүк – бул лингвистика жана тилдик билим берүү жаатында кеңири талкууланган жана изилденген түшүнүк. Бул термин биринчи жолу 1960-жылдары Делл Хаймс тарабынан тилди социалдык жактан туура жана натыйжалуу колдонуу жөндөмүн сүрөттөө жолу катары киргизилген. Андан бери коммуникативдик компетенттүүлүк тилдик билим берүүнүн негизги концепциясына айланды жана илимий коомчулукта көп изилдөөлөрдүн жана талкуулардын предмети болуп калды.

Азыркы учурда адамдардын бири-бири менен өз ара сүйлөшүү жөндөмдүүлүгү өтө чоң роль ойнойт. Ал эми ийгиликтүү оозеки баарлашуунун маанилүү компоненти болуп коммуникативдик компетенттүүлүктүн калыптанышы эсептелинет. М.А. Бочарникова: «Адамда коммуникативдик компетенциянын болушу ага турмуш-тиричилик, окуу, өндүрүштүк, маданий жана жашоонун башка чөйрөлөрүндө башка адамдар менен өз ара аракеттенүүгө мүмкүндүк берет» – деп мүнөздөмө берет [1, с.131].

«Компетенттүүлүк – кесиптик ишмердиктин маңызын түзгөн функциялык милдеттерди ийгиликтүү чечүүгө мүмкүндүк берген ишмердиктин субъектинин билимдеринин, жөндөмдүүлүктөрүнүн жана инсандык сапаттарынын системдүү чыгарылышынан көрүнгөн, кесиптик даярдоо процессинде калыптанган жаңы жаратылган форма» [2, с. 43].

Ал эми коммуникативдик компетенттүүлүк, эң негизги формасында – бул сүйлөөчүнүн белгилүү бир социалдык контекстте натыйжалуу баарлашуу үчүн тилди

колдонуу жөндөмү. Бул грамматикалык жактан туура сүйлөмдөрдү айтуу жана түшүнүү жөндөмүн гана эмес, ошондой эле маанини жеткирүү, мамилелерди түзүү жана социалдык максаттарды ишке ашыруу үчүн тилди колдонуу жөндөмүн камтыйт. Коммуникативдик компетенттүүлүк – бул тилдик, социалдык жана маданий факторлордун кеңири спектрин камтыган татаал жана көп кырдуу түшүнүк.

Коммуникативдик компетенттүүлүктү калыптандыруу – бул балалык кезинен баштап, өмүр бою уланып келе жаткан татаал жана уланып жаткан процесс. Бул тубаса жөндөмдүүлүктөрдүн, айлана-чөйрөнүн факторлорунун жана аң-сезимдүү аракеттердин айкалышын камтыйт. Балдар тилдин негизги түзүлүшүн жана эрежелерин эне тили чөйрөсүнө аралашуу аркылуу үйрөнүшөт, бирок алар башкалар менен өз ара аракеттенүү жана тил жөндөмдөрүн өркүндөтүү үчүн аң-сезимдүү аракеттер аркылуу өзүлөрүнүн коммуникативдик компетенттүүлүгүн өнүктүрүшөт.

Илимий чөйрөдө коммуникативдик компетенттүүлүк, айрыкча тилдик билим берүү жаатында көп изилдөөлөрдүн жана талкуулардын предмети болуп келген. Изилдөөчүлөр коммуникативдик компетенттүүлүктү түшүнүү жана баалоо үчүн бир катар ар кандай моделдерди жана алкактарды иштеп чыгышкан.

Бул алкактар окутуучуларга жана тил үйрөнүүчүлөргө коммуникативдик компетенттүүлүктүн ар кандай компоненттерин түшүнүүгө жардам берүү жана тил көндүмдөрүн өнүктүрүү жана баалоо үчүн жол картасын камсыз кылуу максатында иштелип чыккан. Алар, адатта, бир нече компоненттерди камтыйт, мисалы, лингвистикалык компетенттүүлүк (грамматика, сөз байлыгы жана айтылышын билүү), социолингвистикалык компетенттүүлүк (ар кандай социалдык контекстте тилди туура колдонууну билүү), прагматикалык компетенттүүлүк (контекстте маанини жеткирүү үчүн тилди колдонуу жөндөмү).

Тилдик билим берүүнүн негизги максаты – студенттерге максаттуу тилде комму-

никативдик компетенттүүлүктү өрчүтүүгө жардам берүү. Бул тилдин лингвистикалык структураларын жана эрежелерин үйрөтүүнү гана эмес, ошондой эле үйрөнүүчүлөргө чыныгы дүйнөдөгү кырдаалдарда тилди колдонуу менен машыгуу мүмкүнчүлүгүн камсыз кылууну камтыйт.

Коммуникативдик компетенция үч компоненттен турат:

- лингвистикалык компонент
- социолингвистикалык компонент
- прагматикалык компонент.

Лингвистикалык компетенттүүлүк (тилдик компетенттүүлүк) – бул кептеги тил бирдиктеринин иштөө эрежелерин билүү жана бул билим аркылуу башка адамдын оюн түшүнүү жана туура чечмелөө, өз оюн оозеки жана жазуу түрүндө туура билдирүүнү камтыган тил системасы. Лингвистикалык компетенттүүлүк – коммуникативдик компетенттүүлүктүн компоненттеринин бири.

Лингвистикалык компетенттүүлүк тилдин тутуму жөнүндө бардык тилдик деңгээлдерде билимдин болушун талап кылат: фонемалык, морфемалык, лексикалык, синтаксистик, стилистикалык. Лингвистикалык компетенттүүлүк тилдик ишмердүүлүктү жөнгө салуучу эрежелердин жыйындысын иш жүзүндө колдонуу жөндөмүнө негизделет – ушуга байланыштуу компетенциянын төмөнкү түрлөрү белгиленет:

- синтаксистик компетенттүүлүк – оозеки жана жазуу тилин грамматикалык жактан туура түзө билүү;

- семантикалык компетенттүүлүк – бул тилдик туюнтмаларды чечмелөө эрежелерин колдонуу жөндөмү;

- прагматикалык компетенттүүлүк – бул баарлашууда тилдик туюнтмаларды туура колдоно билүү.

Жеке коммуникативдик компетенттүүлүккө карата бул компонент билимдин көлөмүн жана сапатын гана эмес алардын когнитивдик уюштурулушун жана сактоо ыкмасын, ошондой эле алардын жеткиликтүүлүгүн эске алат. Билим ар дайым аң-сезимдүү боло бербейт жана аны ар дайым так айтууга болбойт. Кептин когнитивдик

уюштурулушу, сакталышы жана жеткиликтүүлүгү ар кандай адамдарда, ал тургай бир адамда (мисалы, көп тилдүү шарттарда) ар кандай болушу мүмкүн жана жеке өзгөчөлүктөргө, ошондой эле адам чоңойгон жана окуган маданий чөйрөгө көз каранды.

Социолингвистикалык компетенттүүлүк социомаданий ченемдерди чагылдырат (жакшы тон эрежелери, ар кандай муундардын, жыныстардын, класстардын жана социалдык топтордун өкүлдөрүнүн ортосундагы баарлашуу нормалары, ошол коомдо кабыл алынган белгилүү ырым-жырымдардын тилдик өзгөчөлүктөрү). Демек, социолингвистикалык компетенттүүлүк – бул инсандын сүйлөө жүрүм-турумун баарлашуу кырдаалына шайкеш уюштуруу жөндөмү.

Студенттердин мындай билимдери, жөндөмдөрү жана көндүмдөрү алардын коммуникативдик компетенттүүлүгүнүн негизин түзөт, ал грамматикалык жана лексикалык деңгээлдерди (тилдик компетенттүүлүк) билүү катары гана эмес, ошондой эле кырдаалдык, социалдык же башка тилден тышкаркы факторлор менен шартталган варианттарды тандоо жөндөмү катары аныкталат.

Чет тилинде баарлашуунун натыйжалуулугу:

- социалдашуу процесстери менен;

- коммуникативдик акт жүрүп жаткан социалдык контекст менен;

- сүйлөөчүнүн грамматиканы гана эмес, сүйлөшүп жаткан адамдардын ортосундагы мамилеге жараша аны колдонуу тутумун, сүйлөө ордун, максатын ж.б. өздөштүрүүсү менен ишке ашат [3, с. 203].

Социалдык контекстке ылайык тилдик каражаттарды колдонуу тутуму төмөнкүлөрдү камтыйт:

1) сүйлөө этикетинин эрежелери, мисалы, ат атоочторду колдонууда «сен» же «сиз» кайрылуу формаларын тандоо;

2) бирдей жана ар кандай социалдык статустагы адамдардын ортосундагы баарлашуу эрежелери, мисалы, өз-бөтөн, сатуучу- сатып алуучу, мугалим-окуучу;

3) бирдей жана ар кандай курактык статустагы адамдардын ортосундагы баарлашуу эрежелери;

4) максаты боюнча ар кандай сөздөрдү ишке ашыруу эрежелери: өтүнүч, буйрук, убада ж.б. «мындай эрежелердин көпчүлүгү эч жерде жазылган эмес, бирок эне тилинде сүйлөгөндөрдүн ортосундагы натыйжалуу өз ара аракеттенүү үчүн аларды билүү зарыл» [3, с. 204].

Прагматикалык компетенттүүлүк өз ара аракеттенүү схемаларына ылайык белгилүү функционалдык максаттарда (коммуникативдик функцияларды ишке ашыруу, сүйлөө актыларын түзүү) тилдик каражаттарды болжолдойт. Бул компонентке дискурсту өздөштүрүү, когезия ((лат. «байланышкан») – тил илиминде тексттин же сүйлөмдүн грамматикалык жана лексикалык ырааттуулугу, аларды бир бүтүнгө бириктирип, аларга маани берет), когеренттүүлүк (тил илиминде тексттин логикалык-семантикалык, грамматикалык жана стилистикалык байланыштан жана аны түзгөн элементтердин өз ара көз карандылыгынан турган бүтүндүгү) тексттердин түрлөрүн жана нормаларын таануу, ирония жана пародия да кирет. Адам баарлашуу кырдаалын башкара билиши керек. Прагматикалык компетенттүүлүктүн калыптанышына социалдык өз ара аракеттенүү жана маданий чөйрө өзгөчө таасир этет.

Прагматикалык компетенттүүлүк – сөздөрдү куруу эрежелери, аларды текстке (дискуртка) бириктирүү, сөздөрдү ар кандай коммуникативдик функциялар үчүн колдоно билүү, коммуниканттардын өз ара аракеттенишүүсүнүн өзгөчөлүктөрүнө ылайык чет тилде сүйлөмдөрдү кура билүү. Коммуникативдик жана прагматикалык максатка ылайык сүйлөшүүнү куруу жөндөмү менен чагылдырылат. Прагматикалык компетенттүүлүккө:

а) сөз айкашын түзүү эрежелерин билүү, аларды текстке бириктирүү (дискурстун компетенциясы);

б) ар кандай коммуникативдик функцияларды аткаруу үчүн айтылган сөздөрдү

колдоно билүү (функционалдык компетенция);

в) өз ара аракеттенүү схемаларына ылайык айтылган сөздөрдү ырааттуу кура билүү (кепти схемалык куруунун компетенциясы).

Дискурстун компетенциясы теманы, белгилүү бир жаңы маалыматты, баарлашуунун стилин жана регистрин, маектешке тийгизген таасирин ж. б. эске алуу менен сүйлөмдөрдү бирдиктүү текстке иретке келтирүү жөндөмүн камтыйт жана төмөнкү аспектилерди талап кылат: сүйлөө кырдаалдарына көнүү даражасы, диалог жүргүзүү жөндөмү, сүйлөө темасынын өнүгүшү, сөздүн бүтүндүгү жана ырааттуулугу.

Чет тилин ийгиликтүү өздөштүрүү үчүн компетенциялардын арасында маанилүү орунду прагматикалык компетенттүүлүк ээлейт. Прагматикалык компетенттүүлүк – бул каалаган социалдык-маданий контекстте бардык нюанстары менен болжолдонгон билдирүүнү жеткирүү жана маектешинин билдирүүсүн туура чечмелөө.

Бул компетенттүүлүк ийгиликтүү байланыш үчүн абдан маанилүү.

Прагматикалык компетенттүүлүк:

- сөздөрдү куруу үчүн жалпы моделдерди билүү жана аларды өзгөртүү (дискурс компетенциясы);

- ар кандай коммуникативдик функцияларды аткаруу үчүн сөздөрдү колдонуу чеберчилиги (функционалдык компетенттүүлүк);

- ылайык сөздү ырааттуу чыгаруу чеберчилиги

- моделдер (сөз схемалык курулуш компетенттүүлүк).

Ошентип, прагматикалык компетенттүүлүктү окутуунун маанилүүлүгү айдан ачык болуп турат. Жогорудагы көндүмдөрсүз жана билимсиз чет тилинде ийгиликтүү баарлашууну элестетүү мүмкүн эмес.

Изилдөөчүлөр тилдин тигил же бул структурасын тандап, прагматикалык компетенттүүлүктүн айрым уникалдуу касиеттерине негизделген стратегияларды түзүшөт, мисалы:

• өзгөрмөлүүлүк: коммуникативдик мүмкүнчүлүктөрдүн диапазонун аныктаган баарлашуу касиети, алардын арасында коммуникативдик тандоо түзүлөт;

• кайтарымдуулук: ыкчам стратегиялардын негизинде чечим кабыл алуу мүмкүнчүлүгү;

• адаптация; коммуникативдик тутумдарды модуляциялоо жана жөнгө салуу;

• коммуникативдик контекстке карата варианттар;

мааниси: маалымдуулуктун деңгээли коммуникативдик тандоо аркылуу жетишилет;

• белгисиздик: коммуникативдик ниеттерди аткаруу үчүн өз ара аракеттенүү катары прагматикалык тандоону кайра карап чыгуу мүмкүнчүлүгү;

• динамизм: убакыттын өтүшү менен коммуникативдик өз ара аракеттенүүнү өнүктүрүү [4].

Т.И. Тимофеева окуп жаткандарда стратегиялык компетенциялардын болушу маектеш менен, анын ичинде башка тилдүүлөр менен байланышта өзүн ишенимдүү сезүү үчүн зарыл деп эсептейт, анткени бул компетенттүүлүк вербалдык жана вербалдык эмес каражаттарды колдонуу менен ар кандай түрдөгү көйгөйлөрдү чечүү жөндөмүн камсыз кылат. Ошентип, ал стратегиялык компонентти коммуникативдик компетенттүүлүктүн негизги компоненттеринин бири катары тааныйт жана ал «коммуникативдүүлүктү аныктоочу» деп эсептейт [5, с.136].

Коммуникативдик компетенттүүлүктүн лингвистикалык, социолингвистикалык жана прагматикалык компоненттери индивид тарабынан социалдык өз ара аракеттенүү учурунда алынат жана сүйлөө иш-аракеттеринде жүзөгө ашырылат. Жогоруда баяндалгандарды жыйынтыктап жатып, негизги пункттарды бөлүп көрөлү: коммуникативдик компетенттүүлүк натыйжалуу баарлашуунун маанилүү компоненти болуп саналат жана сүйлөө жүрүм-турумун туура түзө билүүнү камсыздайт. Коммуникативдик компетенттүүлүк – бул социалдык өз ара аракеттенүү учурунда инсандын баарлашуу жөндөмдүү-

лүгү. Ал башка адамдар менен, курчап турган дүйнөнүн объектилери жана анын маалымат агымдары менен өз ара аракеттенүүнү камтыйт; топто жана жамаатта ар кандай социалдык ролдорду аткара билүүнү уюштурат. Коммуникативдик компетенттүүлүктүн курамына лингвистикалык, социолингвистикалык жана прагматикалык компоненттер кирет. Коммуникативдик компетенттүүлүк социалдык өз ара аракеттенүү учурунда калыптанат жана сүйлөө иш-аракеттеринде ишке ашырылат.

Коммуникативдик компетенциянын бирдиктери болуп төмөнкүлөр саналат:

- коммуникативдик иштин чөйрөлөрү;
- баарлашуунун темалары, кырдаалдары жана аларды жайылтуунун программалары;
- сүйлөө иш-аракеттери;
- маектештердин социалдык жана коммуникативдик ролдору (алардын коммуникативдик жүрүм-турумунун сценарийлери);
- жүрүм-турум программасын аткаруудагы кырдаалдарда коммуникациянын тактикасы;
- тексттердин типтери жана аларды түзүүнүн эрежелери;
- тилдик минимумдар.

Орус методисти профессор Е.И. Пассов билим берүүнүн парадигматикалык негиздерин түп-тамырынан бери кайра курууну, аны маданияттардын диалогуна, индивидуалдаштырууга, баарлашууга, мугалимдин окуучулар менен бирдей горизонталдык мамилесине багыттоону сунуш кылат. Ушуга байланыштуу билим берүү процессинде биринчи орунга ченемдик мазмунду билүү жана өздөштүрүү эмес, бир жагынан окутууга түрткү берүү процесси жана студенттин каалоосу, экинчи жагынан – руханий адамдын калыптанышы жана жаратман ишмердүүлүктүн компетенттүүлүгү коюлат деп эсептейт.

Корутунду. Коммуникативдик компетенттүүлүк – бул татаал коммуникативдик көндүмдөргө ээ болуу, жаңы социалдык структураларда адекваттуу көндүмдөрдү калыптандыруу, баарлашууда маданий че-

немдерди жана чектөөлөрдү билүү, баарлашуу чөйрөсүндөгү үрп-адаттарды, каадаларды, этикетти билүү, адептүүлүктү сактоо, тарбиялануу, коммуникативдик каражаттарга багыт алуу.

Жыйынтыктап айтканда, коммуникативдик компетенттүүлүк – бул тилдик билим берүүнүн негизги түшүнүгү жана ар кандай тилде натыйжалуу баарлашуу үчүн өтө маанилүү көндүм. Анын түзүлүшү тубаса жөндөмдүүлүктөрдүн, айлана-чөйрөнүн факторлорунун жана аң-сезимдүү аракеттердин айкалышын камтыйт жана бул тилдик, социалдык жана маданий факторлорду камтыган татаал жана көп кырдуу түшүнүк. Илимий чөйрөдө изилдөөчүлөр коммуникативдик компетенттүүлүктү түшүнүү жана баалоо үчүн бир катар ар кандай моделдерди жана алкактарды иштеп чыгышкан, бул тилчи мугалимдер жана үйрөнүүчүлөр үчүн тил көндүмдөрүн өнүктүрүү жана өркүндөтүү үчүн жол картасын камсыз кылат.

Адабияттар:

1. Бочарникова, М.А. Понятие «коммуникативная компетенция» и его становление в научной среде / М.А. Бочарникова. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2009. – № 8 (8). – С. 130-132.
2. Зикирова Г.А., Таштемирова А.А., Турдубаева К.Т. Математика мугалиминин методикалык компетенттүүлүгүн калыптандыруу // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2021. – №1 (53), – С. 40-47.
3. Сыдыкбаева, М.М. Тилдик компетенция – тил жөнүндө билимдердин, шык-жөндөмдөрдүн жыйындысы / ИСИТО, Материалы 2 международной научно-практической конференции: Теоретические и практические аспекты развития современной науки. – 2013. – С. 202-206.
4. Словарь социолингвистических терминов. // Отв. ред. В.Ю. Михальченко. – М., 2006. – 312 с. / – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ilingran.ru/library/sociolingva/slovar/sociolinguistics_dictionary.pdf

5. Тимофеева, Т.И. Формирование коммуникативной компетенции студентов в коммуникативной деятельности в процессе обучения иностранному языку / Т.И. Тимофеева. – Ульяновск: УлГТУ, 2011. – 136 с.
6. Общеввропейские компетенции владения иностранным языком: изучение, обучение, оценка. Департамент по языковой политике, Страсбург, Совет Европы. – М.: МГЛУ. – 2003. – 256 с.
7. Щукин, А.Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: Учеб. пособие для вузов / А.Н. Щукин. – М.: Высш. шк., 2003. – 332 с.
8. M. Balconi and S. Amenta, "From Pragmatics to Neuropragmatics." *Neuropsychology of Communication*, ed. by Michela Balconi. Springer, 2010.

Рецензиялаган:
Рысбаев С.К.,
КББАнын мүчө-корреспонденти,
педагогика илимдеринин доктору, профессор